

Wpłynęło do IGiGP dnia

.....
2019 -05- 10

Wrocław, 26.04.2019 r.

Dr hab. Mariusz Sołtysik

Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu

Wydział Wychowania Fizycznego

Instytut Turystyki i Rekreacji

Katedra Turystyki

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

**pt. „TURYSTYKA STUDENTÓW NIEPEŁNOSPRAWNYCH W KRAKOWSKICH
UCZELNIACH WYŻSZYCH”**

Autor rozprawy – mgr Marcin Popiel

Promotor – prof. dr hab. Włodzimierz Kurek

Promotor pomocniczy – dr Robert Faracik

Uwagi ogólne

Recenzowana rozprawa doktorska pt. „Turystyka studentów niepełnosprawnych w krakowskich uczelniach wyższych”, autorstwa Marcina Popiela, jest oryginalnym opracowaniem naukowym, z wyodrębnionymi częściami: teoretyczną, metodyczną i badawczą. Składa się ze wstępu oraz pięciu zasadniczych rozdziałów, poświęconych podstawowym zagadnieniom z zakresu:

1. turystyki i wypoczynku osób niepełnosprawnych -- ich miejsca w strukturze czasu wolnego oraz ich znaczenia i efektów uczestnictwa ze szczególnym uwzględnieniem młodzieży studenckiej;

2. zachowań i możliwości realizacji turystyki przez osoby z niepełnosprawnościami – poziomu i zróżnicowania podejmowania aktywności turystycznej i wypoczynku przez studentów niepełnosprawnych;

3. produktów i usług turystycznych dla osób niepełnosprawnych - w ujęciu administracyjnym, organizacyjnym i funkcjonalnym;

4. uwarunkowań turystyki studenckiej w Polsce – z uwzględnieniem w szczególności czynników ekonomicznych, geograficznych, społecznych, demograficznych i zdrowotnych;

Praca jest efektem studiów teoretycznych, polegających na doborze i studiowaniu literatury przedmiotu, a także procesu badawczego, logicznie i racjonalnie zaplanowanego i przeprowadzonego w, adekwatnie dla tych celów, zdelimitowanego obszaru eksploracji.

Autor postawił sobie za cel główny rozwiązanie problemu naukowego, wyrażonego wskaźnikiem „stopnia aktywności turystycznej studentów niepełnosprawnych studiujących w wybranych uczelniach Krakowa”. W uszczegółowieniu celu głównego Autor przyjął także cele szczegółowe odnoszące się w głównej mierze do uwarunkowań i zachowań turystycznych młodzieży akademickiej, w tym zgodnie z tytułem pracy „studentów niepełnosprawnych”.

Wybór takiego celu jest uzasadniony dużą wagą tej problematyki dla zabezpieczenia potrzeb studentów niepełnosprawnych, związanych z turystyką i wypoczynkiem oraz brakiem kompleksowego jej ujęcia w literaturze naukowej. Należy także podkreślić zasadność podjęcia tego przedsięwzięcia, dostrzegając potrzebę i wartość podejmowania badań i analizowania aktualnych aspektów rozwoju turystyki i wypoczynku osób niepełnosprawnych, w tym młodzieży studenckiej, w regionalnych (lokalnych) obszarach przestrzennych i administracyjnych, obejmujących zarówno ich diagnozę, porównania i zróżnicowanie oraz efektywność.

Kraków, z rozwiniętą siecią uczelni wyższych i ze znaczącymi tradycjami kształcenia akademickiego, jest bardzo dobrym miejscem do przeprowadzenia takich badań. Praca generalnie mieści się w zainteresowaniach badawczych i wpisuje się w nurt badań geografii turystyki. Całość dysertacji została zawarta na 216 stronach, wliczając w to zagadnienia problemowe wraz z zalecaną literaturą, a także spisy tabel, rysunków oraz aneks i abstrakt. Bibliografia obejmuje 425 publikacji (znaczącą część stanowią pozycje obcojęzyczne), w tym 371 pozycji literaturowych, 32 dokumenty sprawozdawcze, prawne lub raporty oraz 22 źródła internetowe. Pod względem formalnym praca nie budzi zastrzeżeń, jej układ jest standardowy, a przez to klarowny i czytelny.

Charakterystyka i ocena rozprawy doktorskiej

We wstępie Autor przedstawił przywołany wcześniej główny cel pracy oraz uzupełniające cele szczegółowe, uzasadniając podjęcie poruszanej problematyki opisem aktualnego stanu badań nad turystyką osób niepełnosprawnych w literaturze krajowej i zagranicznej, a także przyjętymi dla potrzeb pracy założeniami terminologicznymi.

W obszernym wprowadzeniu teoretycznym, składającym się faktycznie z 5 rozdziałów, Autor przedstawia bardzo szczegółowo i rzetelnie wszystkie aspekty turystyki osób niepełnosprawnych niezbędne w wyjaśnieniu stanu i uwarunkowań, a w konsekwencji analiz i porównań z turystyką studentów niepełnosprawnych, które stanowiły przedmiot i cele pracy. W syntetyczny sposób Autor przedstawia istotne dla wymiaru pracy rozważania teoretyczne nad niepełnosprawnością i turystyką osób niepełnosprawnych, w tym studencką, i jej różnicznymi uwarunkowaniami. Autor w sposób precyzyjny i rzetelny opisuje różne jej klasyfikacje, środowiska i determinanty jej podejmowania, i w końcu jej formy, funkcje oraz metody i środki rozwoju. W tym zakresie posiłkuje się licznymi opracowaniami naukowo-dydaktycznymi, które są dobrane właściwie i adekwatnie do treści tych rozdziałów. Wykorzystanie opracowań takich Autorów, jak: K. Kaganek, A. Zajadacz, A. Krzymowska – Kostrowicka, J. Wyrzykowski, W. Alejziak i inni oraz zagraniczne opracowania i dokumenty **wskazuje na znaczącą orientację, bardzo dobre rozeznanie i w tym przypadku samodzielność i umiejętność doboru oraz analizowania źródeł literaturowych przez Autora pracy.**

W szczególności Autor przedstawia poglądy przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych zajmujących się turystyką i wypoczynkiem osób z niepełnosprawnością z zamysłem oparcia na tym przeglądzie ogólnego modelu aktywności turystycznej studentów niepełnosprawnych na potrzeby badań empirycznych, również innych wielkich ośrodków akademickich w Polsce. Omawia m.in. definicje niepełnosprawności i osoby niepełnosprawnej (międzynarodowe i w Polsce), kierunki i dokonania naukowe w obszarze turystyki i wypoczynku osób niepełnosprawnych, w oparciu o aktualne klasyfikacje, modele i systemy, zachowania turystyczne osób niepełnosprawnych, z uszczegółowieniem form, celów, funkcji, potrzeb oraz motywów i ograniczeń w ich podejmowaniu.

W obszarze teoretycznym pracy Autor odniósł się także do zagadnień podaży i popytu turystycznego oraz turystyki studenckiej, przedstawiając w sposób logiczny i uporządkowany najważniejsze zagadnienia z zakresu gospodarki turystycznej i aktywności turystycznej

studentów w Polsce, mogących stanowić podstawę do odniesień wynikowych jego badań własnych. Zakres opisu w tym przypadku obejmuje m.in. segmentację rynku turystycznego, kreowanie i dostosowanie produktów turystycznych dla osób niepełnosprawnych oraz formy i czynniki determinujące aktywność turystyczną młodzieży studenckiej w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień czasu wolnego, czynników, ekonomicznych, geograficznych, społecznych, demograficznych i zdrowotnych.

Przegląd ten, z rzeczowymi komentarzami Autora, świadczy o jego dobrym przygotowaniu teoretycznym do badań, ale wskazuje także na dużą różnorodność w terminologii, definicji i podejściach badawczych w zakresie turystyki oraz braku wyraźnej próby ich kompleksowego ujęcia dla uwarunkowań i aktywności turystycznej studentów, w tym zwłaszcza turystyki studentów niepełnosprawnych. Potwierdza to celowość podjęcia takiej próby przez Autora.

W dyskusji nad różnorodnymi formami turystyki podejmowanymi i dostępnymi dla osób z niepełnosprawnością (studentów niepełnosprawnych), warto zwrócić uwagę, że większość z nich, wymienionych i opisanych przez Autora, mimo odrębnej nazwy i wpisania w poczet ogólnie rozumianej aktywności turystycznej wiąże się głównie ze sposobem ich realizacji – jako podróży lub w ramach podróży. Należy zatem w tym miejscu nadmienić, że wycieczki, biwaki, obozy wędrownie itp., są formami organizacyjnymi aktywności turystycznej ale nie stanowią wyłącznych form turystyki, w rozumieniu jej klasyfikacji.

Pomimo wysokiej oceny merytorycznej części teoretycznej pracy, należy wspomnieć również o zdarzających się uchybieniach, które zauważa się w jej treści w postaci zbyt częstej ilości powtarzających się w kolejności cytowań (s. 26), choć w przypadku opisów o charakterze historycznym można uznać je za dopuszczalne. Dostrzeżone w części teoretycznej pracy, niewielkie niedociągnięcia nie umniejszają wysokiej jej wartości i oceny. Rozdziały teoretyczne stanowią solidną podbudowę dla całości prezentowanej pracy, w tym zwłaszcza dla części właściwej (badawczej). Wskazują one jednocześnie, co należy wyraźnie podkreślić, na trafny i dobry dobór zagadnień przez Autora pracy oraz ich klarowny i uporządkowany opis.

Podstawą do oceny wartości diagnostycznej pracy mogą stanowić jego założenia metodyczne i organizacyjne. Zastosowanie przez Autora dwóch standardowych metod badawczych, wykorzystywanych najczęściej w badaniach opinii nad określonymi zachowaniami społecznymi, jest potwierdzeniem doboru przemyślanego i adekwatnego dla

potrzeb pracy. Opis wykorzystywanych metod, jak również ich zastosowanie z jednoczesnym odniesieniem do badanych przy ich pomocy zagadnień, przedstawiono w ostatnim, a zarazem kluczowym pod względem merytorycznym rozdziale pracy (VI). Posiada on charakter empiryczny i jest poświęcony badaniom nad turystyką studentów niepełnosprawnych. Stanowi prezentację założeń metodologicznych i metodycznych oraz rezultatów badań zrealizowanych przez Autora w oparciu o samodzielnie skonstruowane narzędzia badawcze i dotyczących wielorakich aspektów podejmowania aktywności turystycznej przez studentów niepełnosprawnych. W pracy posłużono się trzema głównymi grupami metod, technik i narzędzi badawczych:

- metodami kameralnymi – kwerenda biblioteczna, analizy polskich i zagranicznych raportów, sprawozdań oraz aktów prawnych i dokumentów statystycznych,
- metodami terenowymi – metoda sondażu (ankietowa),
- metody analizy statystycznej – statystyki opisowe, test Shapiro-Wilka, test chi-
kwadrat, test t-studenta, test Q-Cochrana i analiza korelacji (współczynnik rho Spearmana).

Przeprowadzone przez Autora badania podstawowe w postaci terenowych badań sondażowych w pełni przyczyniły się do uzyskania zakładanych celów i zadań pracy. W tym miejscu należy podkreślić istotną umiejętność organizacji i prowadzenia badań własnych przez Autora pracy. Świadczyć o tym może, zarówno obszerny zakres i wybór miejsc realizacji badań terenowych, jak i znaczące umiejętności pozyskiwania danych pierwotnych.

Przy pomocy oryginalnych (autorskich) narzędzi badawczych próbowano określić w odniesieniu do wybranych zmiennych socjodemograficznych m.in.: motyw i uczestnictwo studentów niepełnosprawnych uczelni krakowskich w aktywności turystycznej; zakres i zasięg form oraz częstotliwość ich podejmowania, zarówno w ujęciu form zorganizowanych, jak i samodzielnych; obszarów i kierunków wyjazdów turystycznych oraz ograniczeń i oczekiwań w ich wyborze uwarunkowanych wybranymi zmiennymi socjodemograficznymi: wiekiem, płcią, miejscem urodzenia lub zamieszkania, aktywnością zawodową, dochodem miesięcznym, dodatkami finansowymi, stopniem niepełnosprawności czy przynależnością do organizacji studenckich.

Istotnym uzupełnieniem zastosowanych metod, wpływającym niewątpliwie na zdecydowane podniesienie ich wartości diagnostycznych i aplikacyjnych, było zastosowanie przez Autora, poza podstawowymi analizami statystycznymi wzmacniającymi

wyniki podstawowe, narzędzi określających zróżnicowania, związki i zależności między zmiennymi zależnymi i niezależnymi. W tych przypadkach Autor posłużył się bardzo logicznym doбором metod statystycznych, ale także racjonalnym i konkretnym opisem wyników zastosowanych testów – ograniczając analizy i prezentacje statystyczne jedynie do wyróżniających się wskaźników oraz uzyskanych – statystycznie istotnych modeli.

Przeprowadzone analizy graficzne i opisowe należy określić jako wyjątkowo trafne, konkretne i syntetycznie odzwierciedlające całość bogatego materiału wynikowego. Stanowią one potwierdzenie rzetelności zrealizowanego procesu badawczego, ale przede wszystkim wyjaśniają i uszczegóławiają wszystkie zadania pracy. Należy w tym miejscu wyraźnie podkreślić konsekwencję Autora w doborze, pomimo tak obszernego zakresu badań, precyzyjnych i adekwatnych do celów i zadań pracy - zagadnień analitycznych oraz wyjątkową umiejętność konkludowania, wynikających z nich spostrzeżeń.

Zastosowane przez Autora sposoby prezentacji wyników badań są czytelne i zrozumiałe. Zarówno strona graficzna, jak i opisowa tego rozdziału, nie budzi zastrzeżeń pod względem merytorycznym oraz technicznym. Poszczególne zagadnienia pracy oraz jej szczegółowe analizy, wskazują na spójność z celami i założeniami pracy. Przedstawiane są w sposób usystematyzowany i precyzyjny.

Generalnie należy uznać, że Autor zrealizował zakładane cele i zadania pracy, określając zarówno stopień, skalę i strukturę podejmowanej przez studentów niepełnosprawnych uczelni krakowskich aktywności turystycznej. Wartością dodaną pracy jest również przedstawienie i właściwe wyeksponowanie przez Autora najważniejszych czynników socjodemograficznych – różnicujących zachowania turystyczne badanych studentów niepełnosprawnych. Konkluzje, wynikające zarówno z części badawczej pracy, jak i będące następstwem rozdziałów teoretycznych, Autor syntetycznie prezentuje w rozdziale konkludującym wyniki badań własnych – wnioskach końcowych.

Na tle tak obszernych, szczegółowych i zdecydowanie ważnych badań nad turystyką osób (studentów) niepełnosprawnych – określone przez Autora pracy wnioski końcowe wydają się być zbyt skromne, choć są niewątpliwie trafne i uzasadnione. Można domniemywać, że Autor w przypadku rozdziału podsumowującego przyjął założenie (przy tak obszernym zakresie zagadnień) doboru i opisu jedynie wybranych zagadnień wynikowych pracy, które odpowiadają wyłącznie – ramowo na jej podstawowe cele i zadania, określone we wprowadzeniu.

Biorąc pod uwagę dotychczasową wiedzę, rozeznanie i umiejętność samodzielnej pracy badawczej Autora, pozostaję w przekonaniu, że wartość teoretyczna, jak i badawczo-naukowa pracy zostaną w najbliższym czasie znacząco rozwinięte i wykorzystane dla celów naukowych i praktycznych.

Jak już wspomniano w poszczególnych fragmentach recenzji, problem badawczy podjęty przez Autora uważam za oryginalny i o dużym znaczeniu dla badań nad turystyką. Autor wykazał się bardzo dobrym rozeznanie stanu wiedzy w zakresie współczesnego postrzegania turystyki osób z niepełnosprawnościami, w tym zwłaszcza niepełnosprawnych studentów. Zaproponował trafne metody, techniki i narzędzia badawcze, dobrze skonstruował pracę i w sposób klarowny przedstawił wyniki swoich badań.

Praca stanowi znaczący przyczynek dla podstaw teoretycznych, zarówno badań geografii turystyki, jak i dopełniających (lub nawet niezbędnych) w przypadku rozważań nad aktywnością turystyczną osób niepełnosprawnych - badań ekonomicznych, społecznych i kultury fizycznej. Przynosi istotną wiedzę teoretyczną i praktyczną o stopniu, stanie i strukturze turystyki studentów niepełnosprawnych w Polsce oraz posiada istotne walory aplikacyjne dla jej rozwoju w kontekście organizacyjnym, infrastrukturalnym, ale przede wszystkim w zakresie form i treści uczestnictwa.

Z uwagi na walory naukowe, oryginalność oraz właściwości poznawcze i aplikacyjne pracy, należy ją uznać za pozycję wartościową i wzbogacającą współczesną wiedzę z zakresu turystycznej aktywności osób niepełnosprawnych oraz determinujących i ograniczających ją czynników, jak również zawiadujących nią instytucji publicznych, prywatnych i społecznych. Zaproponowane przez Autora, zarówno cały proces badawczy, jak i zastosowane metody, techniki i narzędzia badawcze, określające aktualny obraz aktywności turystycznej studentów niepełnosprawnych uczelni krakowskich oraz możliwości, kierunków i innowacyjnych rozwiązań w jej rozwoju mogą posłużyć dalszej perspektywie badawczej, a także być implementowane do zastosowania w planowaniu i programowaniu systemów turystycznych i wypoczynkowych w miejscach i obszarach recepcji turystycznej, zarówno w ujęciu regionalnym, jak i ogólnokrajowym czy międzynarodowym.

Konkluzja

W wyniku przeprowadzonej recenzji pracy pt. „Turystyka studentów niepełnosprawnych w krakowskich uczelniach wyższych” oceniam wysoko jej oryginalność i właściwości aplikacyjne oraz stwierdzam, że Pan Marcin Popiel wykazał się dobrą znajomością literatury przedmiotu,

posiada umiejętność formułowania i rozwiązywania problemu badawczego, organizowania i koordynowania badań oraz rzetelnego interpretowania osiągniętych wyników.

Stanowi to podstawę do stwierdzenia, że doktorant posiada umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej i wnoszę do Rady Instytutu Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego o przyjęcie rozprawy i dopuszczenie jej Autora do dalszych etapów przewodu doktorskiego

Wrocław, 26 kwietnia 2019r.

Dr hab. Mariusz Sołtysik